

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Rozsah sociálního vyloučení v Kraji Vysočina v roce 2021

Petr Lang

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Agentura funguje od roku 2008 a je nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení:

- **pomáhá** obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy,
- **propojuje** přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly,
- **spolupracuje** s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci.

Kontaktní údaje:

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor pro sociální začleňování (Agentura)

Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1

www.mmr.cz

www.socialni-zaclenovani.cz

Zpracovatelé:

Petr Lang, oddělení výzkumů a evaluací (petr.lang@mmr.cz)

Obsah

Seznam map	3
Seznam tabulek	3
Seznam zkratk	4
1 Úvod	5
2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory	5
3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index	6
4 Souhrnné výsledky	8
4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Kraji Vysočina	8
4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Kraji Vysočina	11
5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Kraji Vysočina	13
5.1 Osoby v exekuci	13
5.2 Příspěvky na bydlení	15
5.3 Příspěvky na živobytí	17
5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců	19
5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání	21
6 Shrnutí a závěr	23
7 Přílohy	25
8 Bibliografie	30

Seznam map

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021	9
Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce VYS v r. 2021	9
Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích VYS od r. 2016 do r. 2021	11
Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021	12
Mapa 5 – Obce VYS v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	13
Mapa 6 – Obce VYS v dimenzi „PnB“ v r. 2021	15
Mapa 7 – Obce VYS v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	17
Mapa 8 – Obce VYS v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	19
Mapa 9 – Obce VYS v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	21
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021	24
Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)	25
Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)	25
Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	26
Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	26
Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)	28
Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ...	28
Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	29

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy	7
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021	8
Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021	10
Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí VYS v r. 2021	10
Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	13
Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)	14
Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021	15
Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	16
Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	17
Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	18
Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	19
Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ..	20
Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	21
Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	22

Seznam zkratek

ČR: Česká republika

JHC: Jihočeský kraj

JHM: Jihomoravský kraj

KHK: Královéhradecký kraj

KVK: Karlovarský kraj

LBK: Liberecký kraj

MSK: Moravskoslezský kraj

N: počet (*count*)

OLK: Olomoucký kraj

ORP: obec (obce) s rozšířenou působností

PAK: Pardubický kraj

PHA: Hlavní město Praha

PLK: Plzeňský kraj

PnB: příspěvky na bydlení

PnŽ: příspěvky na živobytí

SO ORP: správní obvod(-y) obce (obcí) s rozšířenou působností

SVL: sociálně vyloučená(-é) lokalita(-y)

STC: Středočeský kraj

ULK: Ústecký kraj

UoZ: uchazeči o zaměstnání

UoZ 6+: uchazeči o zaměstnání evidovaní déle než 6 měsíců

VYS: Kraj Vysočina

ZLK: Zlínský kraj

ZŠ: základní škola(-y)

% podíl: procentuální podíl

1 Úvod

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020 označila sociální vyloučení jako jeden z „klíčových sociálních problémů naší společnosti“ (Úřad vlády ČR, 2016, s. 5). Agentura pro sociální začleňování proto v roce 2020 připravila *Metodiku pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* (Lang & Matoušek, 2020), jejímž cílem bylo umožnění popisu a srovnání obcí a vybraných územních celků pomocí souboru indikátorů zachycujících různé dimenze sociálního vyloučení. Oproti dřívějšímu mapování sociálně vyloučených lokalit umožňuje administrativní charakter využívaných dat každoroční aktualizaci výstupů ve formě aktuálních informací o stavu sociálního vyloučení v ČR a také srovnání jeho vývoje v čase. Podrobný popis a následná analýza rozsahu a vývoje sociálního vyloučení je nezbytnou součástí informed-based a evidence-based přístupů, jejichž důležitost při tvorbě legislativy a veřejných strategií – stejně jako ve vyhodnocování dopadu veřejných politik – vyzdvihuje *Strategie sociálního začleňování 2021–2030* (MPSV, 2020, s. 8).

Předkládaná zpráva je praktickou aplikací *Metodiky pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* se **zacílením na Kraj Vysočina**. Přináší deskriptivní i analytické informace o rozsahu sociálního vyloučení na úrovni obcí a SO ORP. Zpráva vychází především z posledních aktuálních dat, jimiž jsou data za **rok 2021**, a volně navazuje na předcházející krajskou zprávu popisující sociální vyloučení v roce 2018 (MMR, 2020). Zpráva za Kraj Vysočina vychází společně s dalšími zprávami k situaci v ostatních krajích (vyjma Prahy) a dále zprávou popisující sociální vyloučení v roce 2021 v celorepublikovém měřítku a rovněž zprávou důkladně rozebírající vývoj sociálního vyloučení od roku 2016 do roku 2021 (MMR, 2022).

Všechny uvedené zprávy jsou výstupy projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“ (CZ.03.2.63/0.0/15-030/0000605) realizovaného Odborem pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory

Sociální vyloučení se jako stav projevuje vytěsněním jednotlivců či celých skupin na okraj společnosti, kdy je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak ostatním členům společnosti dostupné. (Růžička & Toušek, 2014, s. 121) Stav, resp. rozsah sociálního vyloučení je sledován prostřednictvím indikátorů pokrývajících **dimenze chudoby, vyloučení z bydlení, vyloučení z oficiálního trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a dimenzi zadluženosti**. (Lang & Matoušek, 2020) Sada zvolených indikátorů, která je pevně zakotvena i v národní soustavě indikátorů pro vyhodnocování pokroku v oblasti potlačování chudoby a sociálního vyloučení (srov. Sirovátka et al., 2013), je validní a robustní, tzn., že kombinace indikátorů je vzájemně konzistentní a pokrývá zásadní aspekty konceptu sociálního vyloučení. Seznam indikátorů (včetně uvedení zdroje dat a jejich popisu) je následující:

1) Příjemci příspěvku na živobytí (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na živobytí (PnŽ) se může stát domácnost, již zůstává na život méně než částka živobytí (součet životního minima členů domácnosti), která vyčerpala jiné možnosti pro zvýšení příjmů a prokazuje snahu o zvýšení příjmu vlastní prací. (Trlifajová et al., 2018, s. 2)

2) Příjemci příspěvku na bydlení (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na bydlení (PnB) se může stát domácnost, která vydává víc než 30 % (v Praze 35 %) příjmu na pokrytí nákladů na bydlení.
- 3) Osoby v exekuci** (zdroj dat: Exekutorská komora ČR)
 - Osoba, proti níž je vedeno jedno či více exekučních řízení.
- 4) Dlouhodobě nezaměstnané osoby** (zdroj dat: Úřad práce ČR)
 - Osoba potenciálně ekonomicky aktivní je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání (UoZ) Úřadu práce déle než 6 měsíců.
- 5) Předčasné odchody ze systému základního vzdělávání – běžné třídy** (zdroj dat: MŠMT)
 - Osoba (žák) ukončuje povinnou školní docházku v systému základního vzdělávání v 7. nebo 8. ročníku, a to v důsledku jednoho nebo dvou propadnutí. Indikátor se vztahuje pouze k běžným třídám, tzn., že nejsou zahrnuty osoby (žáci) předčasně ukončující povinnou školní docházku ve speciálních třídách. Speciální třídy byly z indikátoru předčasných odchodů vyřazeny, protože zařazení žáků do těchto tříd je podmíněno celou řadou důvodů, které nezbytně nesouvisí se sociálním znevýhodněním. Především jde o důvody spojené se zdravotními handicapy žáků.

3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index

Jednotlivé indikátory jsou vyhodnocovány zvlášť, přičemž základní úroveň (jednotku) analýzy představují obce. V souladu s *Metodikou identifikace lokalit rezidenční segregace* (Sýkora et al., 2015, s. 11) je každý z indikátorů nahlížen ze tří odlišných, avšak doplňujících se úhlů pohledu územní koncentrace: (1) **absolutní počet**, (2) **relativní podíl** a (3) **lokalizační kvocient**. Perspektiva absolutních počtů vyjadřuje velikost potenciální cílové skupiny pro místní politiky sociálního začleňování; perspektiva relativního podílu potenciální cílové skupiny na celkovém počtu obyvatel obce vyjadřuje míru strukturálního ovlivnění celkové situace a možnosti rozvoje obce; a lokalizační kvocient zohledňuje odlišnost relativního podílu obce od průměrné situace v kraji, v němž se obec nachází, čímž je nepřímo tematizováno riziko stigmatizace obce z důvodu většího rozsahu sociálního vyloučení v porovnání s jeho okolím.

Na příkladu exekucí ilustrováno, je měřen (1) absolutní počet osob v exekuci v dané obci, (2) podíl osob v exekuci na celkové populaci v dané obci, (3) poměr mezi podílem osob v exekuci na celkové populaci v dané obci vůči součtu podílu osob v exekuci na celkové populaci v příslušném kraji dané obce a podílu osob v exekuci na celkové populaci v republice, přičemž součet podílů je z důvodu vážení dělen dvěma. Lokalizační kvocient tedy indikuje, nakolik se situace v dané obci liší od svého kontextu (zohledňující průměrnou situaci v kraji a republice).

Aby bylo možno sadu všech indikátorů v jednotlivých perspektivách vyhodnotit zjednodušeným způsobem, pro každý indikátor a každou jeho perspektivu byly stanoveny dvě prahové hranice – viz Tabulka 1. V případě absolutního počtu se hranice stanovují s ohledem na přítomnost dostatečně početné cílové skupiny pro realizaci místních politik sociálního začleňování. Výše prahu u jednotlivých indikátorů odráží, zda se ten který indikátor vztahuje k jednotlivci (např. v případě exekuce) nebo k domácnostem, včetně vícečlenných domácností (příspěvek na bydlení a na živobytí). Dále se do jeho stanovení promítá obvyklá náročnost intervence pro řešení dílčího problému (intervence dluhového poradenství směřující k podání insolvenčního návrhu vs. dlouhodobá podpora návratu na trh práce v systémech prostupného zaměstnávání). U relativního podílu se první hranice zpravidla pohybuje mírně nad celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018, druhý práh se pak pohybuje nad

celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018 s přičtením jedné směrodatné odchylky. Stanovení hranic u lokalizačního kvocientu pak sleduje logiku násobku průměrného zatížení v tom kterém indikátoru v republice, resp. kraji.

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy

	absolutní počet		relativní podíl		LQ	
	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh
osoby v exekuci	100	200	12	18	1,8	2,5
příspěvky na bydlení	40	80	2,1	3	1,8	2,5
příspěvky na živobytí	30	60	0,9	1,7	1,8	2,5
dlouhodobě nezaměstnaní	40	80	1,4	2,5	1,8	2,5
předčasné odchody	6	12	5	12	1,8	2,5

Zdroj: vlastní zpracování

Obci je za překročení každého prahu udělen jeden bod. Za každý indikátor tak může obec obdržet od nuly do šesti bodů. Obdržení nula bodů znamená, že v daném indikátoru obec zatížena není (případně v komparaci s ostatními obcemi jen velmi málo), v případě obdržení šesti bodů to znamená, že v daném indikátoru je obec zatížena velmi.

Pro vyhodnocení celkového rozsahu sociálního vyloučení byl sestrojen tzv. **index sociálního vyloučení**. Hodnota (sumačního) indexu sociálního vyloučení je výsledkem prostého součtu bodů v té které obci za všechny indikátory. **Rozsah hodnot se proto pohybuje v rozmezí 0 až 30 bodů**, kdy 30 bodů indikuje maximální rozsah sociálního vyloučení v obci (obec překročila všechny prahové hodnoty ve všech indikátorech) a 0 naopak indikuje minimální rozsah sociálního vyloučení (obec nepřekročila ani jednu prahovou hodnotu).¹

¹ Více o výpočetním modelu indexu sociálního vyloučení viz (Lang & Matoušek, 2020).

4 Souhrnné výsledky

4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Kraji Vysočina

Celkový rozsah sociálního vyloučení je vyjádřený prostřednictvím indexu sociálního vyloučení a jeho 30bodové škály. Index na úrovni obce tedy může nabývat hodnoty 0 (nejnižší nebo žádné zatížení sociálním vyloučením) až 30 (velké zatížení sociálním vyloučením). Z důvodu přehlednosti používáme v této sekci prezentaci hodnot indexu ve čtyřech kategoriích: 0 až 1 bod, 2 až 7 bodů, 8 až 11 bodů a 12 až 30 bodů.

Celková situace obcí ČR v roce 2021 byla následující: 3608 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 2200 obcí 2 až 7 bodů, 275 obcí 8 až 11 bodů a 175 obcí 12 až 30 bodů. Z hlediska celkového počtu obcí v ČR skórovalo 57,7 % obcí v kategorii 0 až 1 bod, 35,2 % obcí v kategorii 2 až 7 bodů, 4,4 % obcí v kategorii 8 až 11 bodů a 2,8 % obcí v kategorii 12 až 30 bodů.

Při zaměření se na obce VYS, jichž je celkem 704, 459 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 224 obcí 2 až 7 bodů, 19 obcí 8 až 11 bodů a 2 obce 12 až 30 bodů. Rozdíl podílu obcí dle kategorií indexu VYS vůči celkovému stavu v ČR ukazuje, že zatížení VYS bylo – nahlíženo touto perspektivou – menší: obce s 8 a více body tvořily v případě VYS 3 % ze všech obcí, zatímco v případě ČR 7,2 % ze všech obcí. Více viz Tabulka 2.

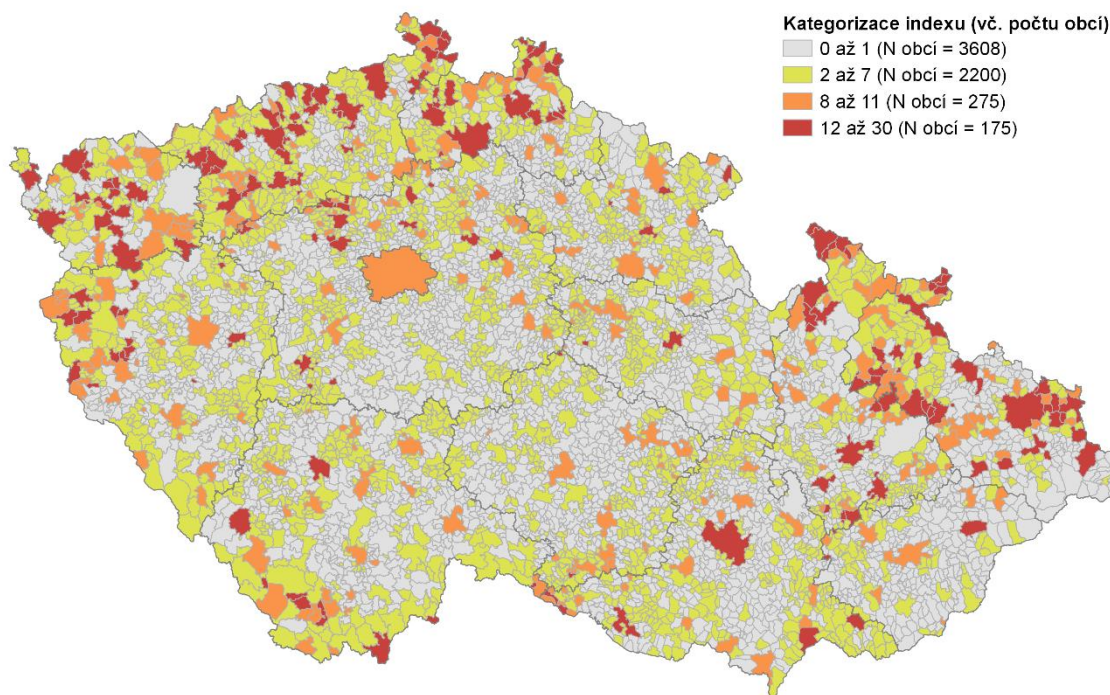
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021

Bodové rozpětí	Počet obcí - VYS	% podíl obcí - VYS	Počet obcí - ČR	% podíl obcí - ČR
0 až 1	459	65,2	3608	57,7
2 až 7	224	31,8	2200	35,2
8 až 11	19	2,7	275	4,4
12 až 30	2	0,3	175	2,8
CELKEM	704	100	6258	100

Zdroj: vlastní zpracování

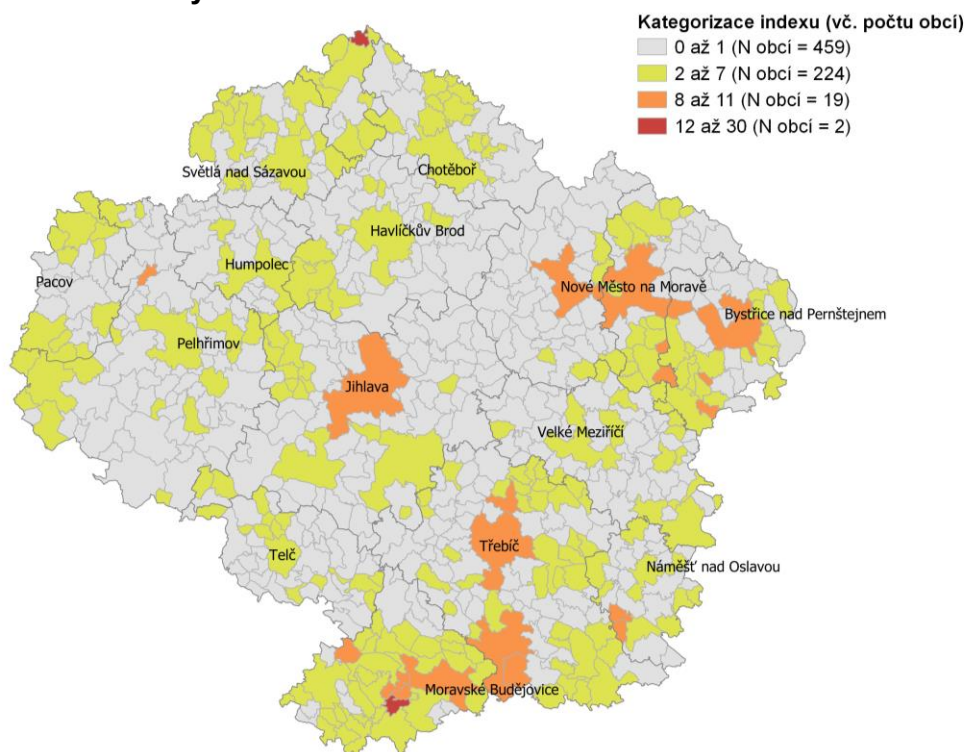
Kartografickou vizualizaci počtů obcí ve zvolených kategoriích indexu nabízejí Mapa 1 a Mapa 2. Podrobnější analýzy k hodnotám indexu v roce 2021 jsou pak dostupné v souhrnné výzkumné zprávě za celou ČR (MMR, 2022).

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce VYS v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Pro srovnání situace VYS s dalšími kraji slouží Tabulka 3, která obsahuje počty obcí v jednotlivých kategoriích indexu. Nejvyšší počet obcí v kategorii 8 a více bodů byl v MSK (59 obcí), ULK (58 obcí) a STC (57 obcí); v VYS bylo těchto obcí 21.

Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021

Kraj	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
JHC	350	240	25	9	624
JHM	383	264	20	6	673
KHK	284	144	16	4	448
KVK	43	57	16	18	134
LBK	100	84	15	16	215
MSK	159	82	29	30	300
OLK	228	131	24	19	402
PAK	287	151	11	2	451
PHA			1		1
PLK	262	197	27	15	501
STC	695	392	38	19	1144
ULK	113	183	26	32	354
VYS	459	224	19	2	704
ZLK	245	51	8	3	307
ČR	3608	2200	275	175	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Na počty obcí VYS, ve zvolených kategoriích indexu, je možné se podívat i optikou jeho SO ORP – viz Tabulka 4. Nejvíce obcí v kategorii 8 a více bodů bylo v SO ORP Moravské Budějovice (5 obcí). Naopak SO ORP Humpolec, Chotěboř, Pacov, Světlá nad Sázavou, Telč, Velké Meziříčí neměly na svém území žádnou takovou obec.

Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí VYS v r. 2021

SO ORP	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
Bystřice nad Pernštejnem	21	15	3		39
Havlíčkův Brod	38	17		1	56
Humpolec	22	3			25
Chotěboř	17	14			31
Jihlava	62	16	1		79
Moravské Budějovice	12	30	4	1	47
Náměšť nad Oslavou	16	9	2		27
Nové Město na Moravě	14	13	3		30
Pacov	14	10			24
Pelhřimov	57	13	1		71
Světlá nad Sázavou	17	15			32
Telč	32	13			45
Třebíč	52	37	4		93
Velké Meziříčí	43	14			57
Žďár nad Sázavou	42	5	1		48
VYS	459	224	19	2	704
ČR	3608	2200	275	175	6258

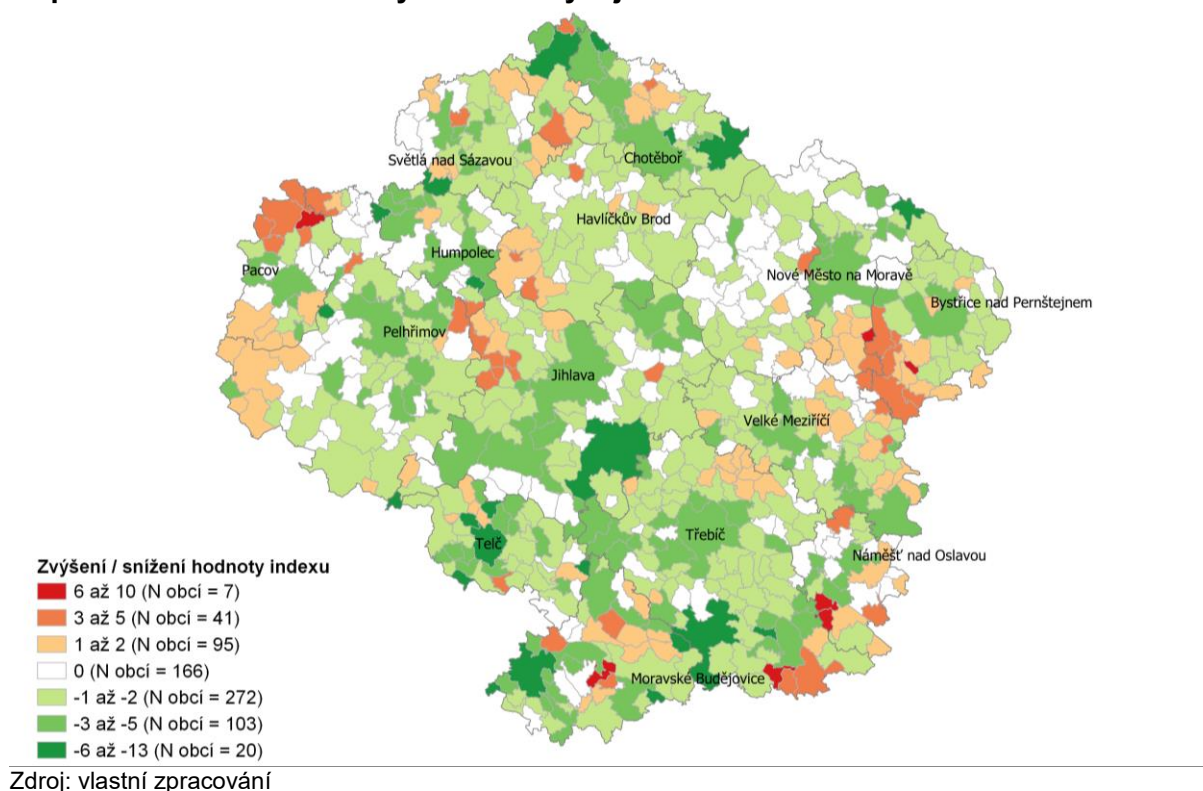
Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Kraji Vysočina

Jelikož byl index sociálního vyloučení vypočítán pro šest po sobě jdoucích let, je možné popsat vývoj a povahu sociálního vyloučení. Nejjednodušší možný způsob zhodnocení vývoje představuje porovnání situace obcí v roce 2016 a 2021, konkrétně zhodnocení toho, zda v roce 2021 obdržela ta která obec více, stejně či méně bodů na škále indexu sociálního vyloučení – takové kartografické zpracování nabízí Mapa 3. Jestliže v VYS u 395 obcí došlo ke zlepšení situace (zelené pásmo), zhoršení situace (červené pásmo) bylo evidováno v 143 obcích; u 166 obcí naopak nebyla zaznamenána v celkovém skóre indexu žádná změna (bílou barvou prokreslené obce).

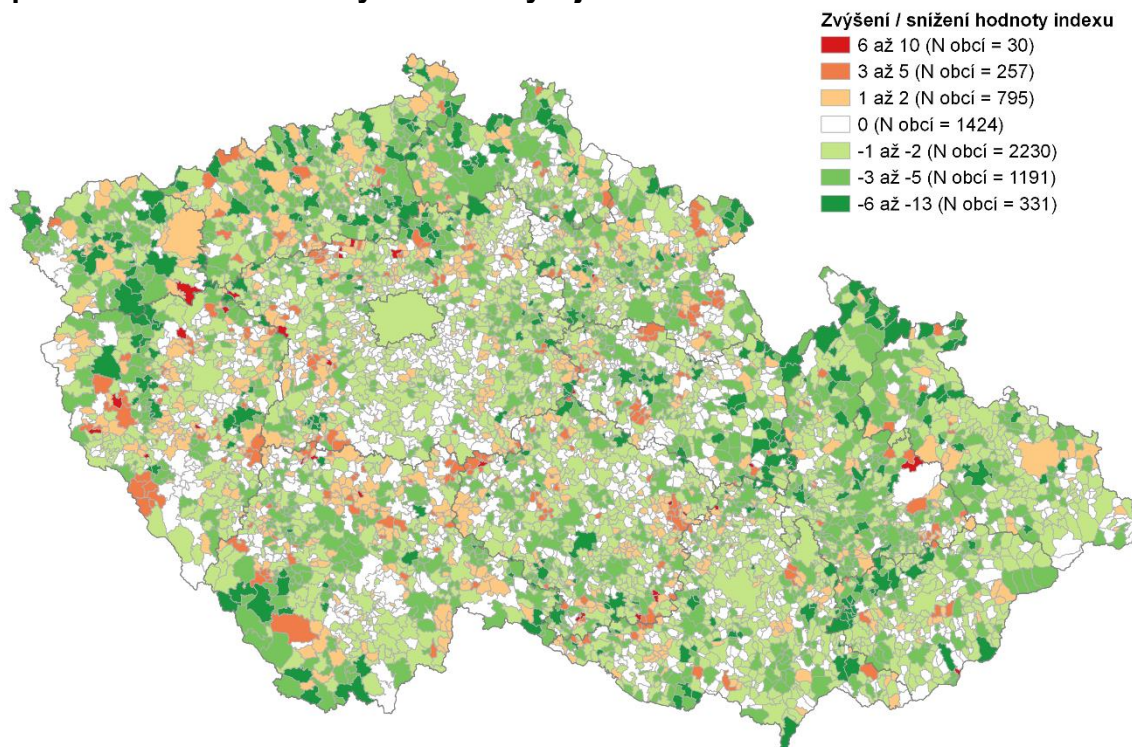
Jak už bylo řečeno, 8 a více bodů obdrželo v roce 2021 v VYS 21 obcí, v roce 2016 to bylo 36 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v VYS za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku (viz Mapa 4), kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Celorepublikově se totiž za sledovanou dobu snížil počet osob v exekuci (-178 tis.), vyplatilo se méně příspěvků na bydlení (-76 tis.) a stejně tak příspěvků na živobytí (-60 tis.), bylo evidováno méně uchazečů o zaměstnání na ÚP déle než 6 měsíců (-72 tis.) a částečně taktéž poklesl počet předčasných odchodů (-400).²

Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích VYS od r. 2016 do r. 2021

² Porovnávána byla tato data: osoby v exekuci byly k 31. 12. 2016 a k 31. 12. 2021, vyplacené příspěvky na bydlení/živobytí v průměrném měsíci roku 2016 a 2021, nezaměstnanost v prosinci 2016 a 2021 a předčasné odchody ve školním roce 2015/16 a 2020/21.

Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Více analytických informací k vývoji sociálního vyloučení v Česku, včetně popisu a diskuse systémových a strukturálních důvodů vedoucích ke zlepšení situace, je dostupných v podrobné komparativní zprávě. (MMR, 2022) Je ovšem potřeba i na tomto místě zdůraznit, že navzdory popsanému relativně pozitivnímu vývoji není možné upozadit, že v VYS bylo v roce stále 21 obcí, které se v roce 2021 nacházely v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů), a že mnoho dalších obcí je kupříkladu nadprůměrně zatíženo v jedné dimenzi indexu.

5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Kraji Vysočina

Jestliže škála indexu nabývá hodnot 0 až 30, každá z jeho pěti dimenzí (osoby v exekuci, PnB, PnŽ, dlouhodobě nezaměstnaní a předčasné odchody) je v indexu zastoupena pětinou bodů. Jinak řečeno, každá z pěti dimenzí může nabývat u té které obce hodnot 0 až 6 bodů. Obsahem níže uvedených podkapitol je vyhodnocení jednotlivých dimenzí v obcích VYS z hlediska bodového skóre a dále vyhodnocení dimenzí v SO ORP z hlediska podílů a absolutních počtů.

5.1 Osoby v exekuci

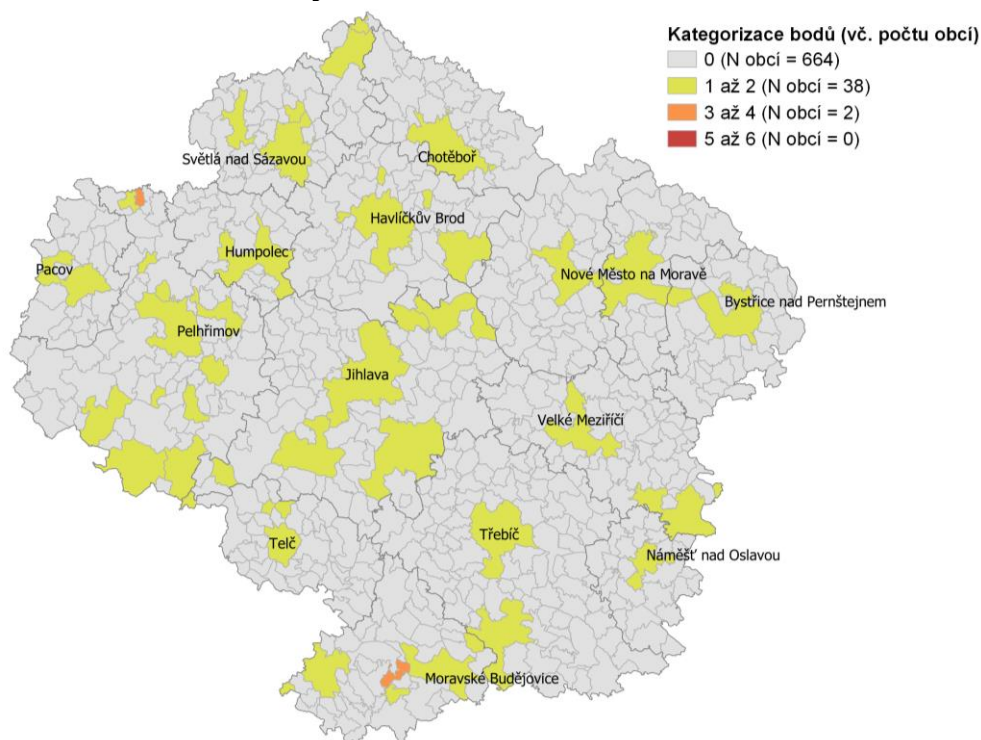
V dimenzi „osoby v exekuci“ obdrželo 0 bodů 664 obcí VYS, 1 až 2 body 38 obcí, 3 až 4 body 2 obce a 5 až 6 bodů v VYS nezískala žádná obec – viz Tabulka 5. Kartografické zpracování nabízí Mapa 5.

Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

	Osoby v exekuci – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
VYS	664	38	2	0	704
ČR	5259	809	170	20	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 5 – Obce VYS v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Dle jednotlivých SO ORP VYS byl k 31. 12. 2021 nejvyšší počet osob v exekuci v SO ORP Jihlava (4743), Třebíč (2807) a Havlíčkův Brod (1873); naopak nejnižší počet těchto osob byl v SO ORP Pacov (320), Náměšť nad Oslavou (383) a Telč (426). Celkově v VYS pak bylo 18792 osob v exekuci. Nejvyšší podíl osob v exekucích vykazovaly SO ORP Jihlava (5,7 %), Moravské Budějovice (5,3 %) a Pelhřimov (4,8 %); naopak nejnižší podíl byl zaznamenán v SO ORP Velké Meziříčí (3,1 %), Náměšť nad Oslavou (3,4 %) a Žďár nad Sázavou (3,4 %). Celkový podíl osob v exekuci byl v VYS 4,4 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 6.

Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)

SO ORP	Počet osob v exekuci	% podíl osob v exekuci (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bystřice nad Pernštejnem	678	4,1
Havlíčkův Brod	1873	4,3
Humpolec	572	3,8
Chotěboř	718	3,9
Jihlava	4743	5,7
Moravské Budějovice	1015	5,3
Náměšť nad Oslavou	383	3,4
Nové Město na Moravě	583	3,6
Pacov	320	4,0
Pelhřimov	1837	4,8
Světlá nad Sázavou	678	4,1
Telč	426	3,9
Třebíč	2807	4,5
Velké Meziříčí	935	3,1
Žďár nad Sázavou	1224	3,4
VYS	18792	4,4
ČR	653910	7,4

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Příspěvky na bydlení

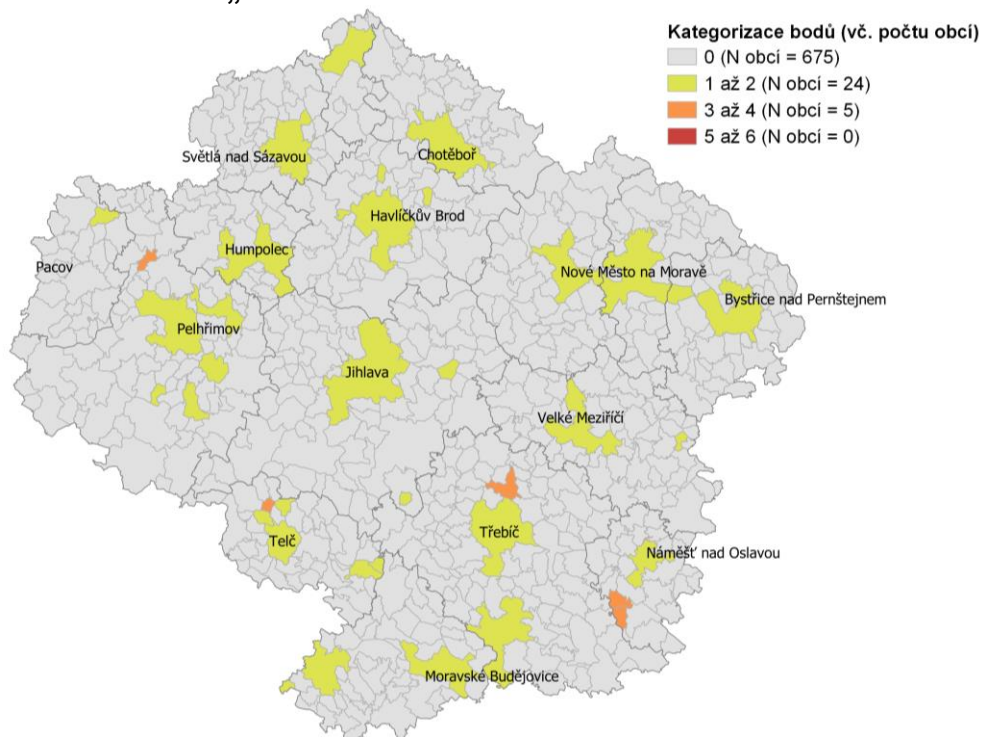
V dimenzi „PnB“ obdrželo 0 bodů 675 obcí VYS, 1 až 2 body 24 obcí, 3 až 4 body 5 obcí a 5 až 6 bodů nezískala žádná obec – viz Tabulka 7. Kartografické zpracování nabízí Mapa 6.

Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021

	PnB – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
VYS	675	24	5	0	704
ČR	5732	368	134	24	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 6 – Obce VYS v dimenzi „PnB“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce vyplacených PnB v průměrném měsíci roku 2021 směřovalo do SO ORP Jihlava (1069), Třebíč (608) a Havlíčkův Brod (285); naopak nejméně těchto dávek bylo vyplaceno v SO ORP Pacov (46), Náměšť nad Oslavou (82) a Telč (97). Celkově v VYS bylo vyplaceno 3732 PnB. Příjemci dávky PnB byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Jihlava (1,3 %) a Moravské Budějovice (1,1 %); na druhou stranu nejnižší podíl příjemců byl v SO ORP Pacov, Chotěboř, Světlá nad Sázavou (shodně 0,6 %). Celkový podíl příjemců PnB v VYS činil 0,9 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 8.

Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnB	% podíl příjemců PnB (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bystřice nad Pernštejnem	168	1,0
Havlíčkův Brod	285	0,7
Humpolec	129	0,9
Chotěboř	111	0,6
Jihlava	1069	1,3
Moravské Budějovice	219	1,1
Náměšť nad Oslavou	82	0,7
Nové Město na Moravě	116	0,7
Pacov	46	0,6
Pelhřimov	248	0,7
Světlá nad Sázavou	104	0,6
Telč	97	0,9
Třebíč	608	1,0
Velké Meziříčí	198	0,7
Žďár nad Sázavou	252	0,7
VYS	3732	0,9
ČR	145813	1,7

Zdroj: vlastní zpracování

5.3 Příspěvky na živobytí

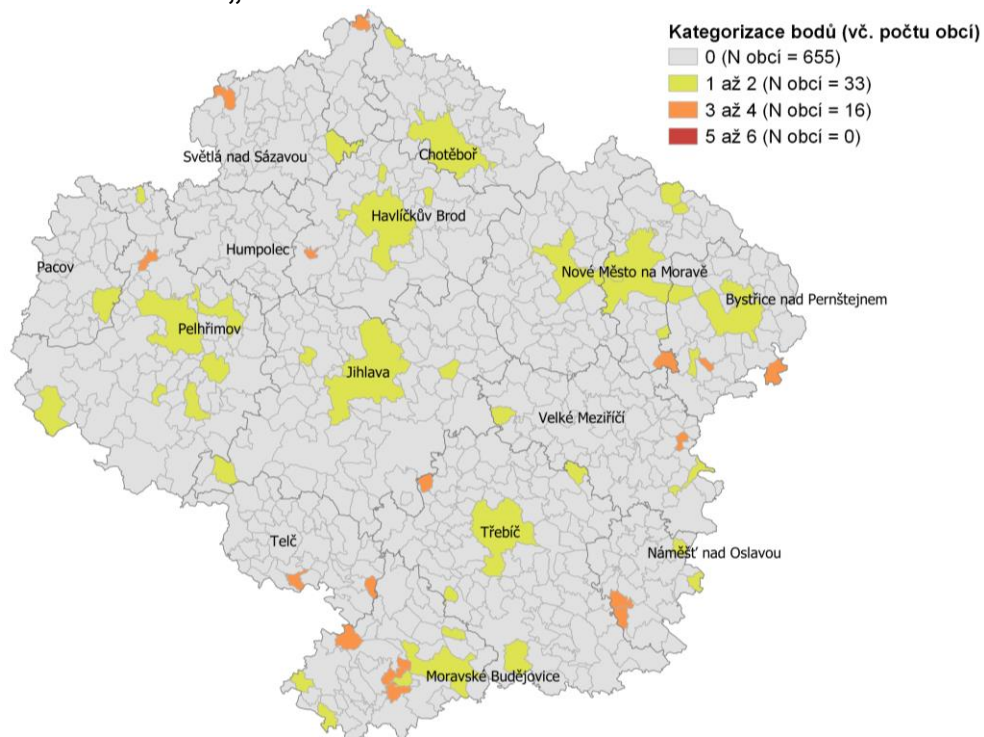
V dimenzi „PnŽ“ obdrželo 0 bodů 655 obcí VYS, 1 až 2 body 33 obcí, 3 až 4 body 16 obcí a 5 až 6 bodů nezískala žádná obec – viz Tabulka 9. Kartografické zpracování nabízí Mapa 7.

Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

	PnŽ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
VYS	655	33	16	0	704
ČR	5406	571	236	45	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 7 – Obce VYS v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počet vyplacených PnŽ v průměrném měsíci roku byl v SO ORP Jihlava (294), Třebíč (207) a Žďár nad Sázavou (114); naopak nejméně dávek směřovalo do SO ORP Humpolec (26), Pacov (26) a Telč (30). Celkově v VYS bylo vyplaceno 1377 PnŽ. Podíl příjemců dávky PnŽ byl nejvyšší v SO ORP Moravské Budějovice (0,56 %) a Nové Město na Moravě (0,55 %); naopak nejnižší podíl příjemců byl v SO ORP Humpolec (0,17 %) a Havlíčkův Brod (0,22 %). Celkový podíl příjemců PnŽ v VYS dosáhl výše 0,32 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 10.

Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnŽ	% podíl příjemců PnŽ (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Bystřice nad Pernštejnem	67	0,40
Havlíčkův Brod	98	0,22
Humpolec	26	0,17
Chotěboř	63	0,35
Jihlava	294	0,35
Moravské Budějovice	108	0,56
Náměšť nad Oslavou	35	0,31
Nové Město na Moravě	89	0,55
Pacov	26	0,32
Pelhřimov	101	0,27
Světlá nad Sázavou	54	0,33
Telč	30	0,27
Třebíč	207	0,33
Velké Meziříčí	68	0,23
Žďár nad Sázavou	114	0,32
VYS	1377	0,32
ČR	65094	0,74

Zdroj: vlastní zpracování

5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců

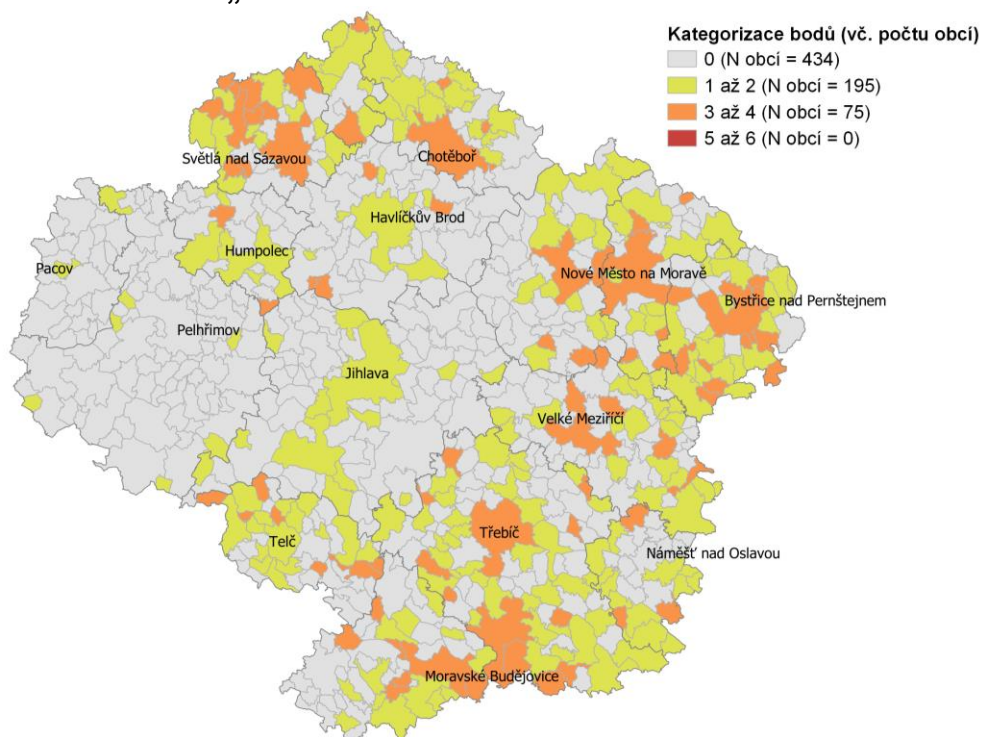
V dimenzi „UoZ evidovaní déle než 6 měsíců“ obdrželo 0 bodů 434 obcí VYS, 1 až 2 body 195 obcí, 3 až 4 body 75 obcí a 5 až 6 bodů neobdržela žádná obec – viz Tabulka 11. Kartografické zpracování nabízí Mapa 8.

Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

	UoZ 6+ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
VYS	434	195	75	0	704
ČR	3468	2145	611	34	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 8 – Obce VYS v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počty UoZ evidovaných déle než 6 měsíců byly v prosinci roku 2021 indikovány v SO ORP Třebíč (962), Jihlava (694) a Žďár nad Sázavou (364); na druhou stranu, nejnižší počet těchto UoZ byl v SO ORP Pacov (32), Pelhřimov (99) a Humpolec (102). Celkově bylo v VYS vedeno těchto dlouhodobě nezaměstnaných 4355. UoZ evidovaní déle než 6 měsíců byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Světlá nad Sázavou a Bystřice nad Pernštejnem (shodně 2,3 %); nejnižší podíl byl pak zaznamenán v SO ORP Pelhřimov (0,4 %) a Pacov (0,6 %). Celkový podíl těchto UoZ byl v VYS 1,4 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 12.

Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

SO ORP	Počet UoZ 6+	% podíl UoZ 6+ (přepočet na obyvatelstvo 15-64 let)
Bystřice nad Pernštejnem	277	2,3
Havlíčkův Brod	309	0,9
Humpolec	102	0,9
Chotěboř	203	1,5
Jihlava	694	1,1
Moravské Budějovice	222	1,5
Náměšť nad Oslavou	120	1,4
Nové Město na Moravě	240	2,0
Pacov	32	0,6
Pelhřimov	99	0,4
Světlá nad Sázavou	278	2,3
Telč	125	1,6
Třebíč	962	2,1
Velké Meziříčí	328	1,4
Žďár nad Sázavou	364	1,4
VYS	4355	1,4
ČR	127640	1,9

Zdroj: vlastní zpracování

5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání

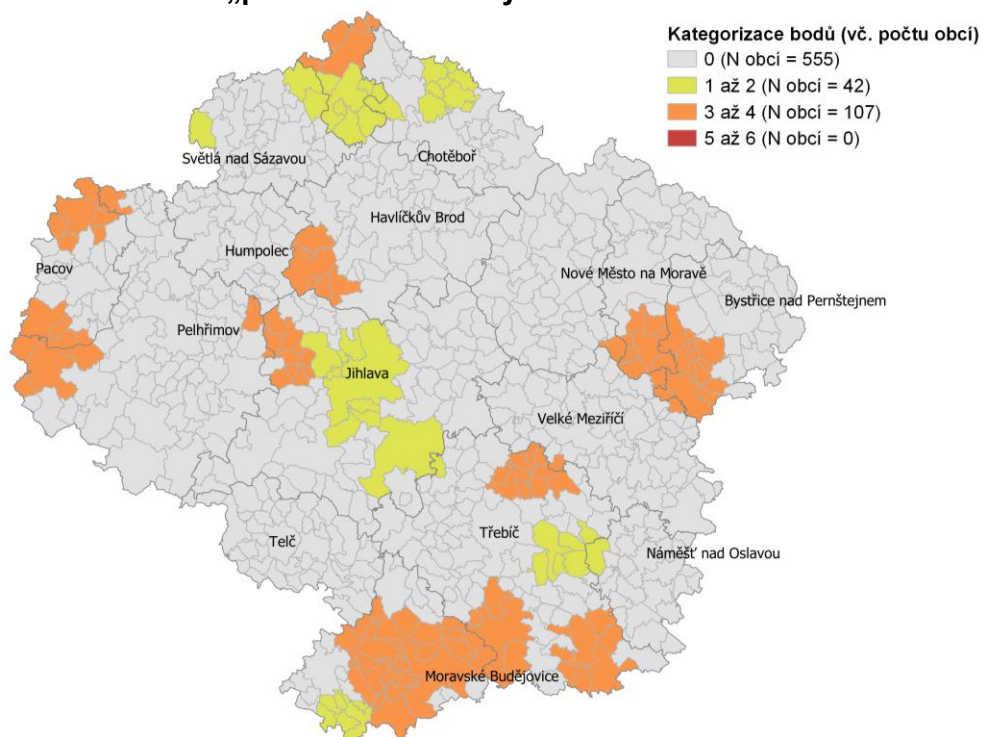
V dimenzi „předčasné odchody“ obdrželo 0 bodů 555 obcí VYS, 1 až 2 body 42 obcí, 3 až 4 body 107 obcí a 5 až 6 bodů neobdržela žádná obec – viz Tabulka 13. Kartografické zpracování nabízí Mapa 9.

Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

	Předčasné odchody - bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
VYS	555	42	107	0	704
ČR	4435	978	771	74	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 9 – Obce VYS v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce předčasných odchodů bylo ve školním roce 2020/21 zaznamenáno v SO ORP Jihlava (19) a Třebíč (13); naopak nejméně k předčasným odchodům docházelo v SO ORP Náměšť nad Oslavou (0), Pacov (1) a Světlá nad Sázavou (1). V celkovém součtu se všechny předčasné odchody v VYS týkaly 80 žáků a žaček. Podíl předčasných odchodů byl jako nejvyšší indikován v SO ORP Moravské Budějovice (5,6 %), Telč (2,8 %) a Humpolec (2,4 %); naopak nejnižší byl tento podíl v SO ORP Náměšť nad Oslavou (0 %), Žďár nad Sázavou (0,5 %) a Světlá nad Sázavou (0,8 %). Celkový podíl odchodů byl v VYS 1,8 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 14.

Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

SO ORP	Celkový počet žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku	Počet předčasných odchodů ze ZŠ	% podíl předčasných odchodů ze ZŠ
Bystřice nad Pernštejnem	133	3	2,3
Havlíčkův Brod	459	9	2,0
Humpolec	166	4	2,4
Chotěboř	183	3	1,6
Jihlava	912	19	2,1
Moravské Budějovice	161	9	5,6
Náměšť nad Oslavou	116	0	0,0
Nové Město na Moravě	165	3	1,8
Pacov	58	1	1,7
Pelhřimov	403	5	1,2
Světlá nad Sázavou	120	1	0,8
Telč	107	3	2,8
Třebíč	664	13	2,0
Velké Meziříčí	341	5	1,5
Žďár nad Sázavou	401	2	0,5
VYS	4389	80	1,8
ČR	91139	2997	3,3

Zdroj: vlastní zpracování

6 Shrnutí a závěr

Na území VYS se nachází 704 obcí, které tak tvoří cca 5 % všech obcí ČR. Prizmatem indexu sociálního vyloučení nahlédnuto, 459 obcí VYS (65 % obcí VYS) obdrželo **0 až 1 bod**, a lze je tak považovat za **obce sociálním vyloučením neohrožené**; 224 obcí (32 % obcí VYS) získalo **2 až 7 bodů**, a lze je proto z hlediska sociálního vyloučení považovat za **rizikové**. Pokud budeme považovat **hodnoty indexu 8 a vyšší** za ukazatel sociálním vyloučením **ohrožených** obcí, pak se jich na území VYS vyskytovalo 21 (3 % obcí VYS). Posledně jmenovaná kategorie obcí si rozhodně zaslouží z hlediska politik sociálního začleňování zvýšenou pozornost, byť i kategorie rizikových obcí by neměla zůstat upozaděna.

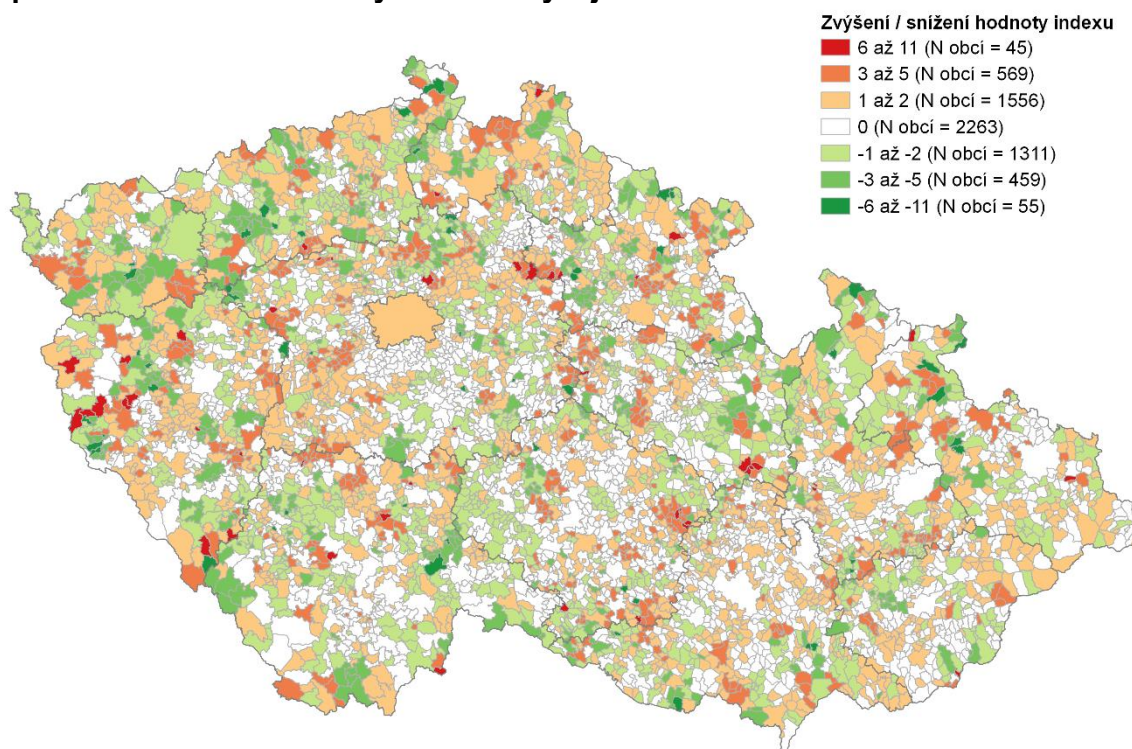
Sociálním vyloučením ohrožených obcí bylo nejvíce v SO ORP Moravské Budějovice (5) a Třebíč (4). V případě SO ORP Humpolec, Chotěboř, Pacov, Světlá nad Sázavou, Telč, Velké Meziříčí se pak nevyskytovala ani jedna obec ohrožená z hlediska sociálního vyloučení.

Na VYS se lze pro bližší detail podívat rovněž optikou dílčích dimenzí indexu sociálního vyloučení, kterých je pět (osoby v exekuci, příspěvky na bydlení, příspěvky na živobytí, nezaměstnaní déle než 6 měsíců a předčasné odchody ze ZŠ). Jestliže v každé dimenzi mohla obec obdržet nanejvýše 6 bodů, počet obcí, které obdržely v té které dimenzi více jak 3 body, je následující: za „osoby v exekuci“ obdrželo 3 a více bodů 2 obce, za „PnB“ 5 obcí, za „PnŽ“ 16 obcí, za „UoZ 6+“ 75 obcí a za „předčasné odchody“ 107 obcí. Z hlediska celkového indexu sociálního vyloučení devět nejzatíženějších obcí v VYS (nejvíce zatížená obec VYS obdržela 13 bodů, devátá nejzatíženější obec 10 bodů) vykazovalo tento typ kumulace bodů napříč dílčími dimenzemi: 3 a více bodů obdržela v dimenzi „osoby v exekuci“ 1 obec, v dimenzi „PnB“ 2 obce, v dimenzi „PnŽ“ 7 obcí, v dimenzi „UoZ 6+“ 5 obcí a v dimenzi „předčasné odchody“ 7 obcí.

Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení naznačují, že jednotlivé SO ORP a obce se odlišovaly také v tom, která dimenze sociálního vyloučení v nich byla více závažná. Například SO ORP Jihlava byl v podílu nezaměstnaných déle než 6 měsíců pod krajským průměrem, ovšem podíl osob v exekuci a podíl PnB byly rámci kraje nejvyšší. Vedle územního zacílení aktivit na řešení sociálního vyloučení bude tedy vhodné podle místní situace modifikovat také jejich obsahové zacílení.

Jak již bylo konstatováno, 8 a více bodů (kategorie ohrožených obcí) obdrželo v roce 2021 v VYS 21 obcí, v roce 2016 to bylo 36 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v VYS za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku, kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Je ovšem třeba dodat, že relativně pozitivní vývoj je do značné míry nesen ekonomickou konjunkturou kulminující v roce 2019. Po roce 2019 byl sice kupříkladu evidován zřejmý pozitivní vývoj kupříkladu v dimenzi exekucí, nicméně došlo i k výrazným negativním jevům, mezi něž patří zejména nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti – srv. Mapa 10 s Mapa 4 a více viz komplexní komparativní zpráva k indexu (MMR, 2022). Ačkoli nelze předjímat výsledky indexu sociálního vyloučení za rok 2022, je zcela evidentní, že výsledky budou odrážet nynější značně komplikovanou ekonomickou situaci domácností.

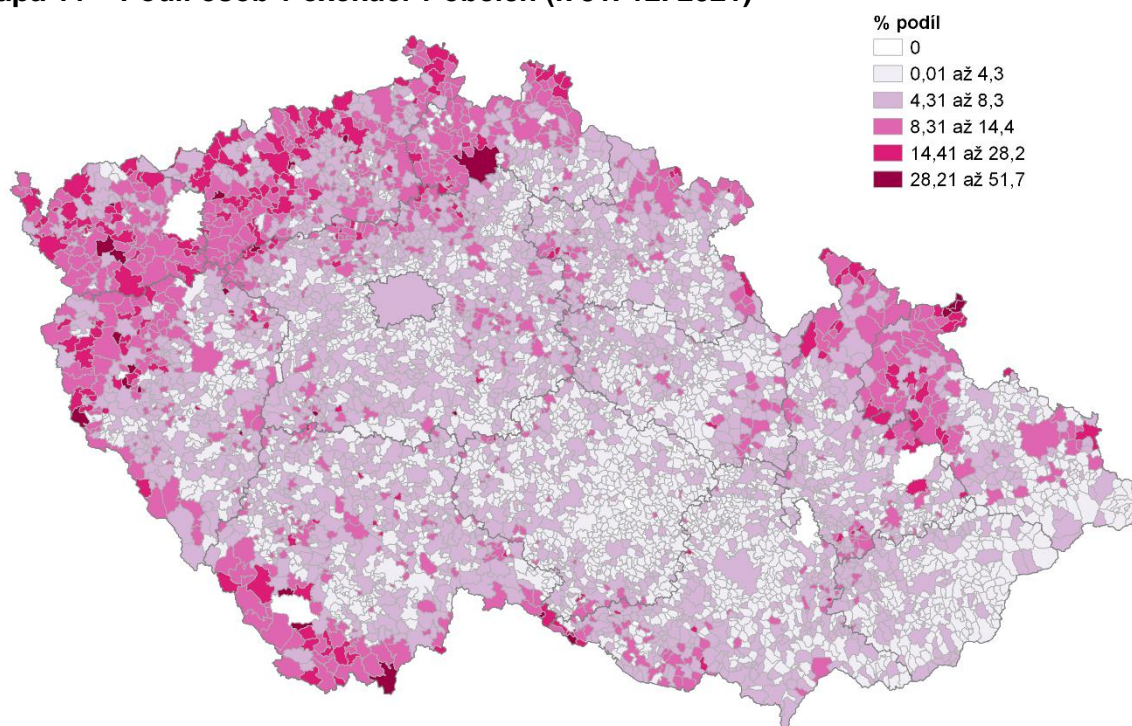
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

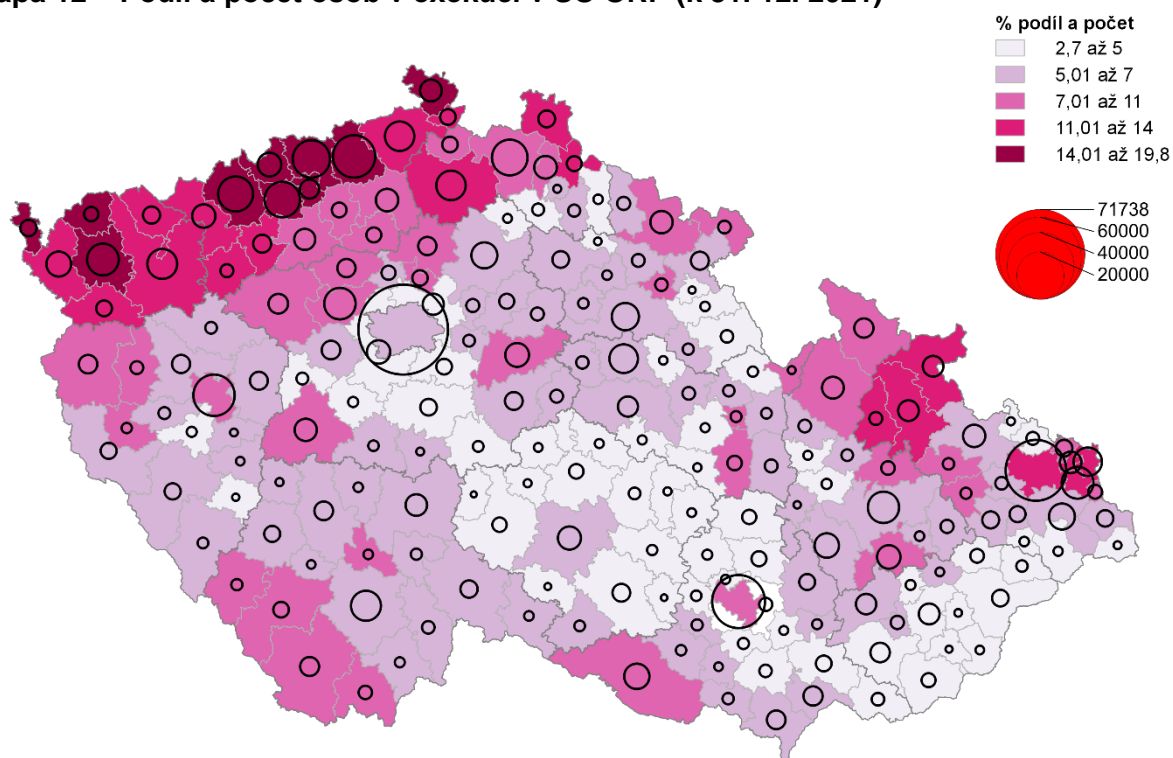
7 Přílohy

Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)

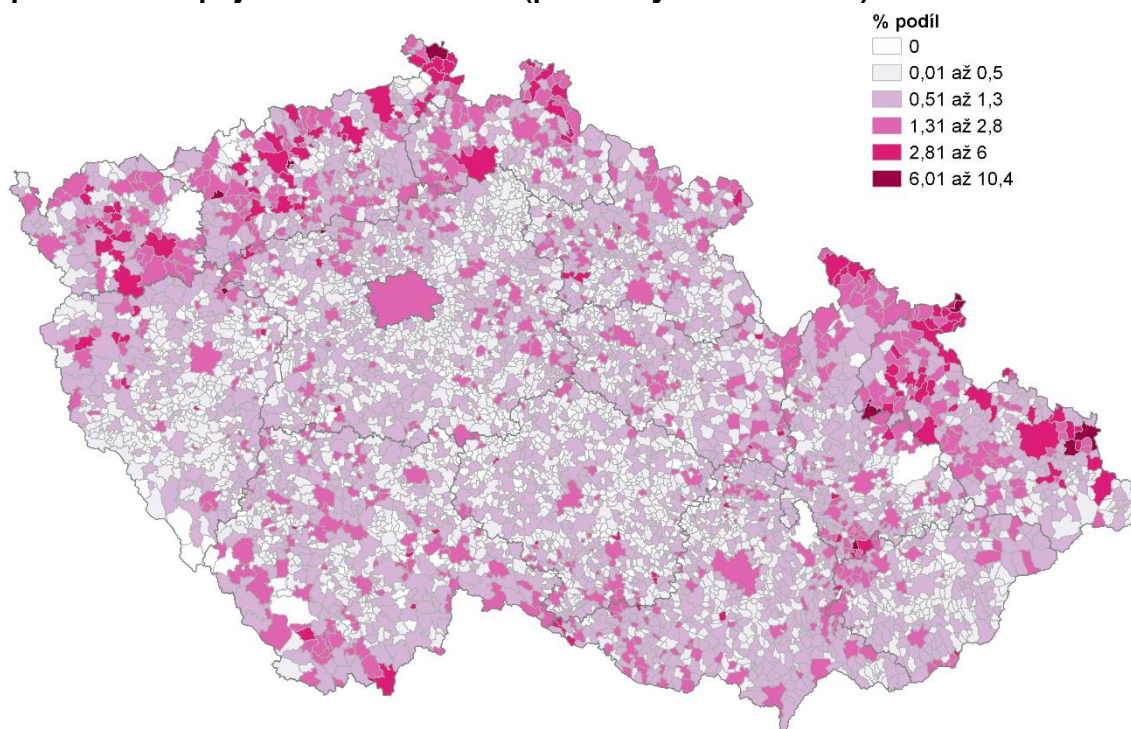
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)

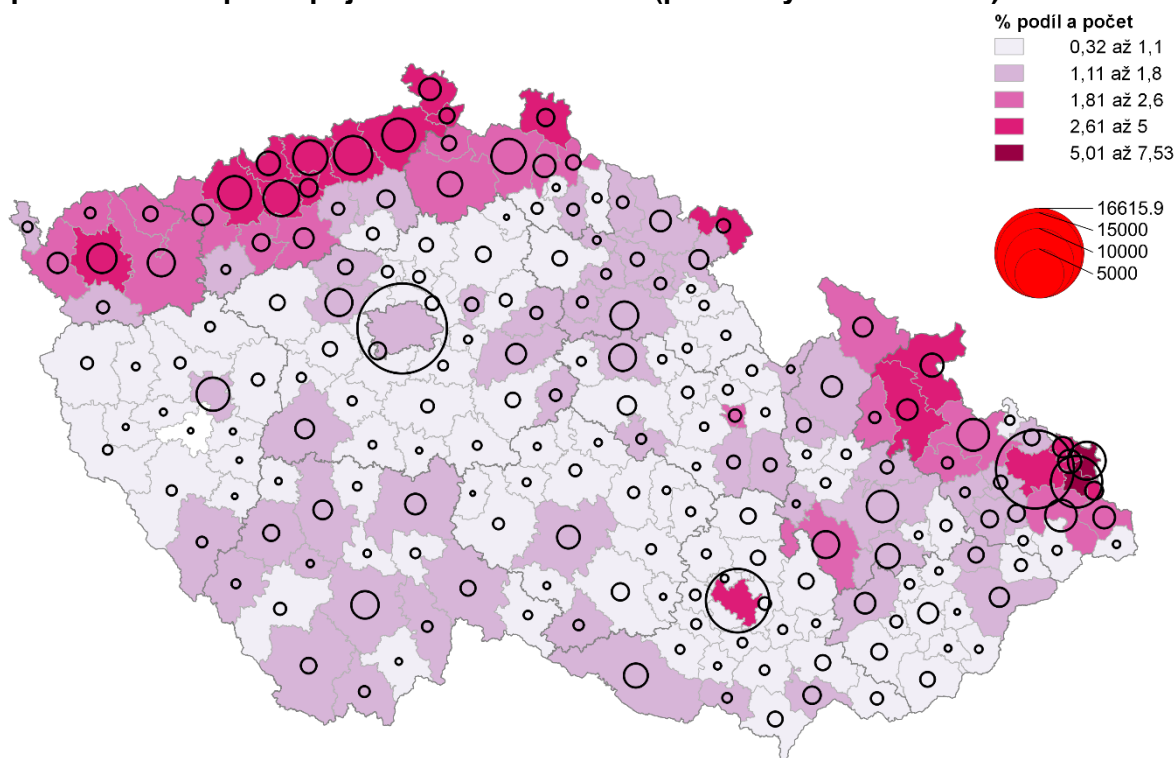
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

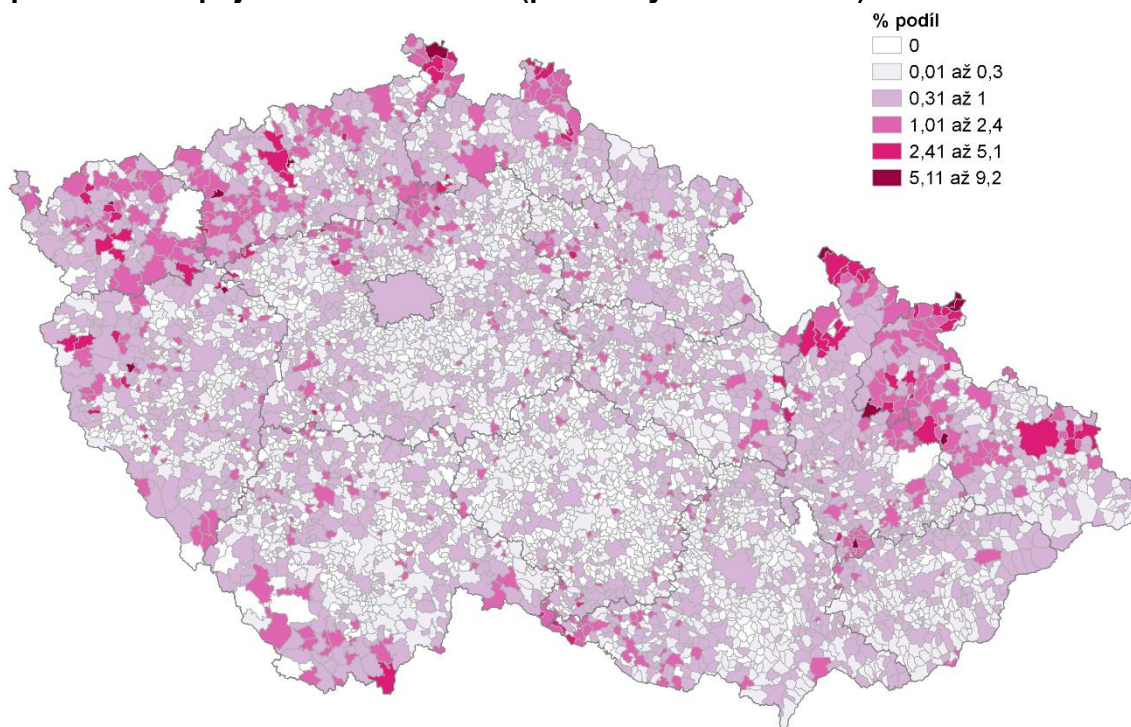
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

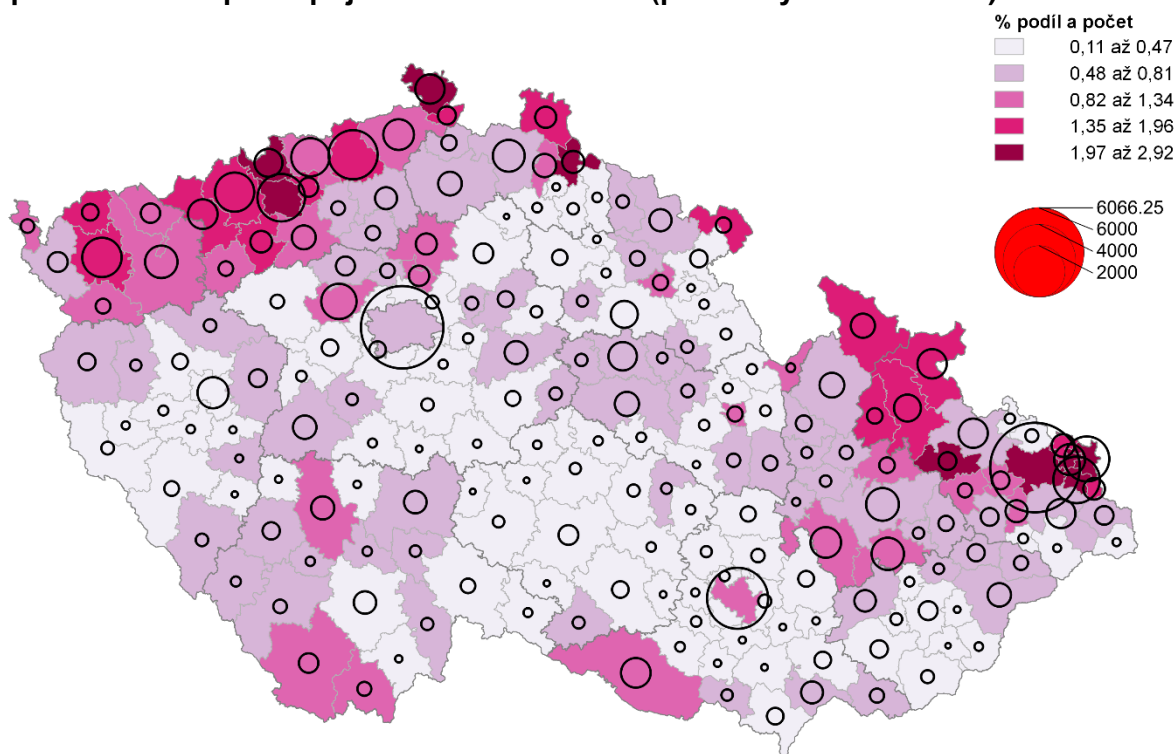
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

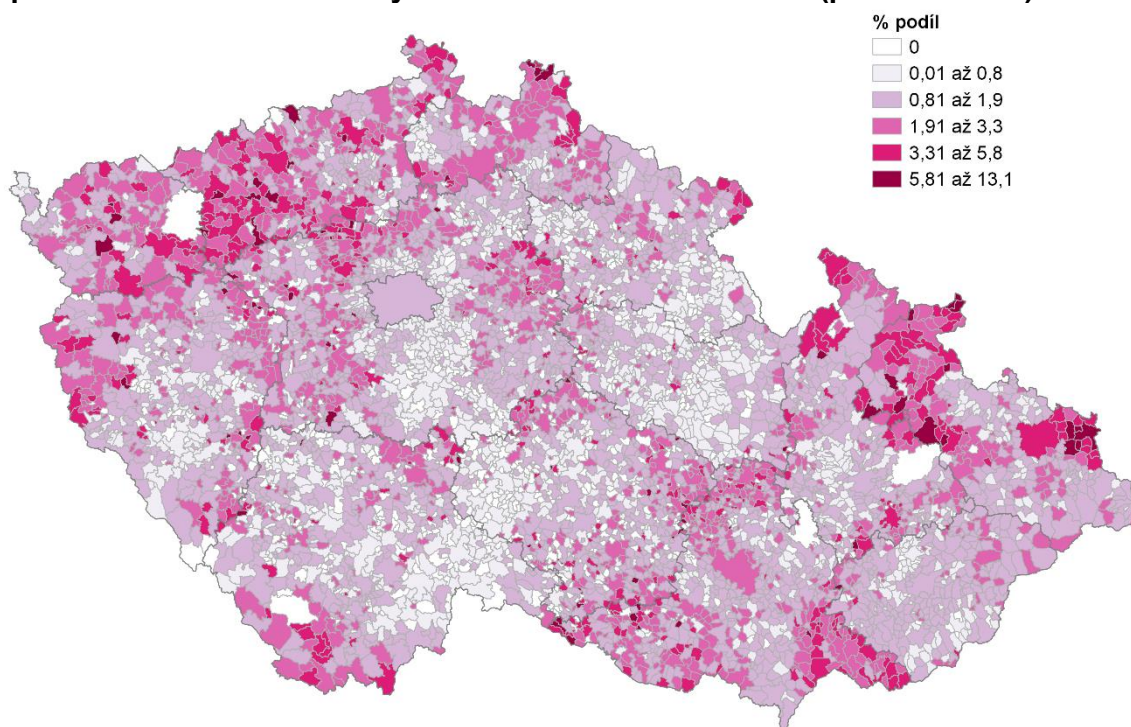
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

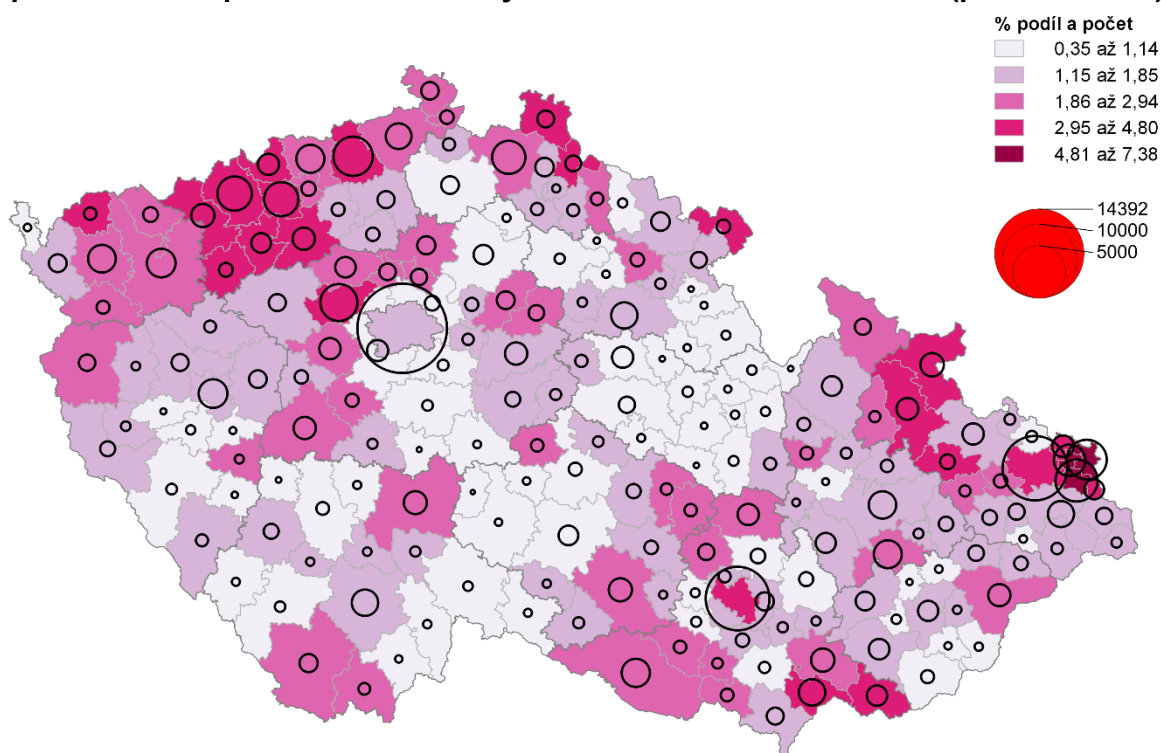
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)

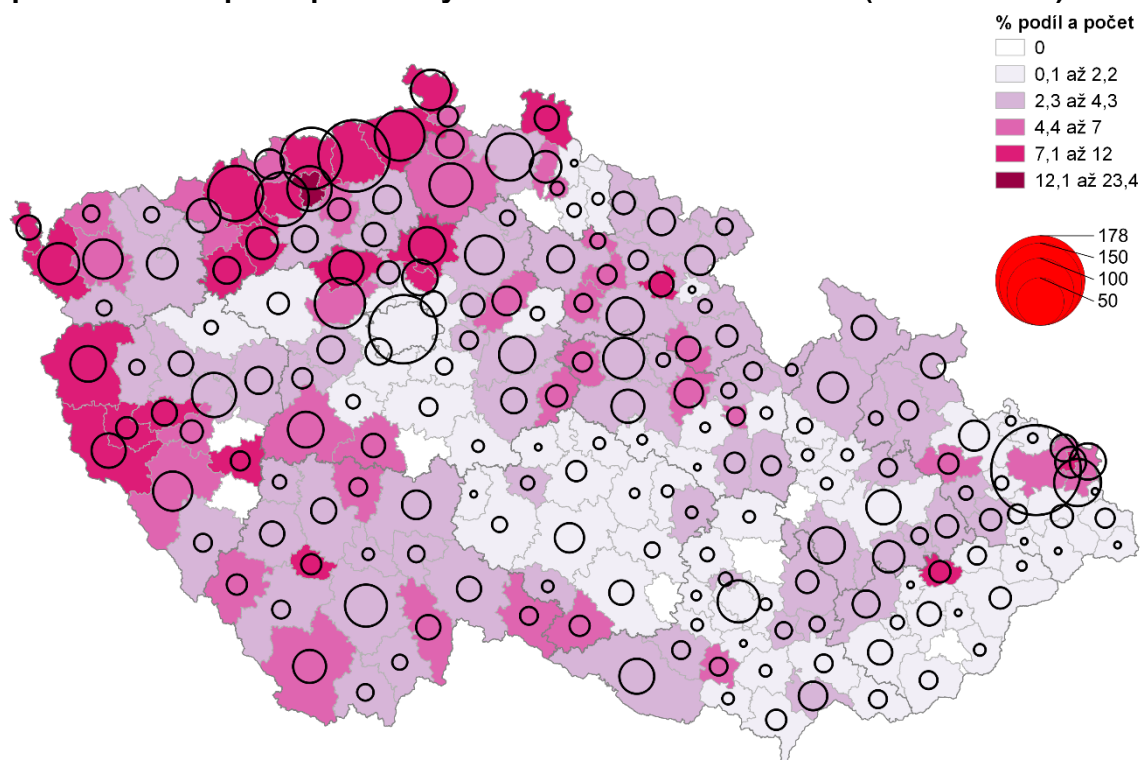
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

Zdroj: vlastní zpracování

8 Bibliografie

Lang, P. & Matoušek, R. 2020. *Metodika pro posouzení sociálního vyloučení v území*.

Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/metodika-pro-posouzeni-miry-a-rozsahu-socialniho-vyloucení-v-uzemi/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2020. *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*.

Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%AD.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2020. *Index sociálního vyloučení: Dokumenty*. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/index_socialniho_vyloucení_dokumenty/

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2022. *Index sociálního vyloučení*. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

Růžička, M. & Toušek, L. 2014. Sociální exkluze: její prostorové formy a měnící se podoby.

In J. Šubrt, et al., *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)* (s. 117–141). Praha: Karolinum.

Sirovátka, T., et al. 2013. *Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Sýkora, L., et al. 2015. *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace*. Dostupné z:

https://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf

Trlifajová, L., et al. 2018. *Daně, dávky, exekuce – jak v současnosti funguje systém podpory a ochrany nízkopříjmových domácností*. Dostupné z:

<https://www.pracevobci.cz/upload/studies/5/SPOT-Dane-davky-exekuce.pdf>

Úřad vlády ČR. 2016. *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020*.

Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie_boje-proti-socialnimu-vyloucení-2016-2020.pdf